

ПРЕДМЕТ І ПРИЗНАЧЕННЯ ІСТОРІЇ ПРАВОВИХ УЧЕНЬ ЯК НАУКОВОЇ ТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

В. СМОРОДИНСЬКИЙ
*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри теорії держави і права
(Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого)*

Історія правових учень (наукова і навчальна дисципліна, відома випускникам Радянських юридичних інститутів та юридичних факультетів як історія політико-правових учень, а сьогоднішнім студентам юридичних вишів — як історія вчень про державу і право) є важливою складовою юридичної науки (юриспруденції) — системи знань про право як значущий соціальний регулятор і державу як правовий суспільний інститут, закономірності та тенденції виникнення, розвитку і функціонування державних і правових явищ та процесів, їх окремих сторін і виявів, які разом утворюють юридичну дійсність [1, с. 15]. Ця система складається з підсистем юридичних наукових дисциплін, відокремлених за певними спільними ознаками. За логікою побудови системи першою з них є підсистема теоретичних наукових дисциплін. До них, як правило, відносять теорію держави і права, історію вчень про державу і право та порівняльне правознавство [1, с. 22]. Ці дисципліни формують загальнотеоретичні положення про право — в органічному зв'язку із суспільством — і державу — в необхідному зв'язку з правом, досліджують їх історичний розвиток, узагальнюють знання про них та їхні зв'язки одне з одним. Отже, історія правових учень традиційно й обґрунтовано розглядається як самостійна й саме юридична наукова дисципліна, що належить до підсистеми теоретичних наукових дисциплін єдиної системи юридичної науки.

Історія правових учень як юридична наукова дисципліна — це система знань про правові ідеї та цілісні теорії (доктрини, вчення), їх зміст, виникнення, розвиток, сучасне наповнення і зв'язки із суспільною практикою. Вона є теоре-

тичною дисципліною, оскільки через дослідження і систематизацію світової правової думки відкриває, з'ясовує та пояснює загальні закономірності й тенденції розвитку та функціонування права і держави. Її метою є досягнення об'єктивного, достовірного і вичерпного знання про зміст і сучасне наповнення класичних правових теорій, їх виникнення, історичний розвиток, зв'язки із сучасністю та суспільною практикою, надання цього знання як іншим юридичним науковим дисциплінам, так і безпосередньо суб'єктам державної та юридичної діяльності.

Місце історії правових учень як у підсистемі теоретичних юридичних наукових дисциплін, так і в системі юридичної науки загалом визначається шляхом з'ясування її взаємозв'язків із «сусідніми» теоретичними та історичними юридичними дисциплінами. Так, теорії держави і права ця наукова дисципліна надає результати досліджень і систематизації правових ідей значущих мислителів минулого, а також виконує щодо цієї науки методологічну функцію, озброює її важливим методом дослідження права і держави — через ідеї, концепції, цілісні доктрини цих мислителів, опрацьовані ними юридичні категорії. Теорія держави і права узагальнює ці здобутки на загальнотеоретичному рівні з використанням знань, одержаних від галузевих наук (конституційного, цивільного, кримінального права тощо), а також безпосередньо від суспільної, передовсім юридичної, практики.

Водночас саме теорія держави і права надає історії правових учень специфічні знання, що є результатом узагальнення сучасної юридичної практики, досягнень галузевих наук, здійснює наукове замовлення пошуку історичного та інтелектуального коріння правових явищ, інститутів, методів їх удосконалення, що містяться в класичній юридичній думці. Природа зв'язку між цими науковими дисциплінами дає підставу визначити історію правових учень як інтелектуальну історію теорії держави і права.

Історія правових учень вивчає право і державу через дослідження зазвичай персоніфікованих, тобто належних конкретним мислителям, письмово оформлених ідей. Історія держави і права надає цій дисципліні знання про історичні події, правові системи відповідного часу, що історично обумовлюють виникнення та розвиток того чи іншого вчення. Так, наприклад, історія держави і права досліджує давньоримський Звід законів Юстиніана, а історія правових учень — персоніфіковані ідеї римських юристів, що становлять основу цієї видатної юридичної пам'ятки.

Отже, історія держави і права — це історія утворення, розвитку та, у низці випадків, занепаду держав та національних правових систем, тоді як історія правових учень — це історія правових ідей, засадничих доктрин, що наповнюють змістом національні правові системи. Власним, специфічним предметом останньої є правові ідеї та цілісні теорії, їх зміст, виникнення, розвиток, зв'язки із сучасністю та суспільною практикою.

Призначення історії правових учень у системі юриспруденції визначається специфікою її функцій, напрямів досліджень, теоретичним і практичним значенням її для науки та суспільної практики. Розбудувати в Україні дійсно цивілізоване суспільство, демократичну, правову і при цьому життєздатну державу важко без розуміння сутності цих категорій, дослідження історії їх виникнення, формування та наповнення певним актуальним змістом. Таке дослідження, у свою чергу, є неможливим без вивчення й узагальнення теоре-

тичної спадщини мислителів минулого — доктрин суверенітету, демократії, поділу влади, правової та соціальної держави, верховенства права, конституціоналізму та ін.

Методологічна функція історії правових учень має свій прояв у озброєнні юридичних наукових дисциплін (зокрема теорії держави і права) важливим методом дослідження права, генерування нових ідей у цій сфері — через ідеї видатних мислителів минулого та сформовані ними цілісні теорії. *Ex nihilo nihil fit* — з нічого не походить нічого, «усі юридичні гіпотези, аргументи та висновки формуються в певному історико-культурному і професійному контексті — шляхом інтегрування окремих або суто профільних теорій у більш загальну, комплексну, влаштування їх у більш широкий контекст, за допомогою кількісного доповнення й якісного корегування попередніх теорій... В історії людської думки, особливо у сфері соціально-гуманітарного знання, завжди зберігається зв'язок часів» [2, с. 5–6]. Як зазначає Людвіг фон Мізес, «нові ідеї не виникають з ідеологічного вакууму. Вони породжуються існуючою ідеологічною структурою; вони є реакцією розуму людини на ідеї, розроблені її попередниками» [3, с. 167]. У цьому сенсі до історії правових учень повною мірою відносять слова Карла Ясперса: «Можна по-різному ставитися до нашого історичного минулого: в одному випадку ми споглядаємо в ньому близьку нашому серцю велич. Ми черпаємо сили в тому, що було, що визначило наше становлення, що є для нас зразком. Цілком байдуже, коли жила видатна людина. Усе розміщується ніби на одній, позачасовій площині значущого. Історичні дані сприймаються тоді нами як щось не історичне, а безпосередньо присутнє в нашому житті» [4, с. 240].

Історія правових учень є науковою дисципліною, що «реконструює, інтерпретує й актуалізує історичний досвід пояснення права і держави. У цьому сенсі історію філософії права, як називали цю наукову дисципліну в дореволюційному російському правознавстві, може бути розглянуто як простір для наукового діалогу сучасних науковців, що опосередковується текстами мислителів попередніх епох. Виявом діалогічності історії правових учень як частини сучасного соціально-гуманітарного знання є постійна актуалізація різних аспектів спадщини мислителів минулого, які уявляються важливими для учасників сучасного наукового діалогу» [5, с. 12].

До цього часу не вщухає багатовіковий спір із приводу зв'язку між державно-правовими теоріями і динамікою розвитку суспільства — породжують вони суспільні зрушення чи, навпаки, породжуються ними [6, с. 79–80]. У будь-якому разі вплив правових ідей на розвиток державних інститутів є очевидним і значущим. Ще давньоримський мислитель Марк Туллій Цицерон у трактаті «Про державу» зазначав: «Звідки взялося право народів чи це наше право, зване цивільним, звідки — правосуддя, вірність, справедливість?.. А все це виходить від людей, які, коли таке завдяки філософським ученням склалося, потвердили одне звичаями, а інше зміцнили законами» [7, с. 30].

Повною мірою — зважаючи на спорідненість історії політичної філософії та історії правових учень — до останньої слід віднести роздуми французького дослідника інтелектуальної історії лібералізму П'єра Манана: «З першого погляду можна вказати центральну й унікальну рису нашої історичної ситуації: у наш час існує безпосередній глибинний зв'язок між політичною думкою та політичним життям... Є велика спокуса сказати, що вона (політична філосо-

фія. — В. С.) була продумана та бажана ще до того, як була втілена в життя. Ластівка лібералізму піднялася в небо на світанку» [8, с. 6–7].

Водночас, як зазначає у своїй праці «Політичні вчення» англійський науковець Девід Міллер, «на прикладі Гоббса (йдеться, передовсім, про його трактат «Левіафан, або Суть, будова і повноваження держави церковної та світської». — В. С.) можна пояснити, чому мислителі так рідко напряду впливають на політичні події. Вони дивляться на політику у філософській перспективі, вступаючи в суперечність із багатьма переконаннями, що поділяють як політики, так і переважна більшість народу... Внаслідок таких досліджень філософи можуть висувати свої ідеї та практичні пропозиції, які зазвичай здаються дивними і навіть неприємними людям, що звикли до спорів, які не виходять за загальноприйняті межі... Однак з часом філософські праці починають вельми значно впливати на реальні події» [9, с. 19–20].

Англійські дослідники історії політичної та правової думки Джордж Г. Себайн і Томас Л. Торсон, схилившись до різноманітності можливих співвідношень між теорією (ідеями) і суспільною практикою, визнають їх безумовний взаємозв'язок і взаємообумовленість: «Політичні інститути й політичні теорії взаємопроникають і зливаються в тому розумінні й тією мірою, що й ті, й ті прагнуть *об'єднувати* людей, об'єкти й події під певним поняттям спільного добра чи спільного інтересу. Істотною функцією політичної теорії є не лише показ того, чим є політична практика, а й того, що вона *означає*. Показуючи, що означає практика або що вона *має* означати, політична теорія здатна змінити те, чим ця практика є» [10, с. 20].

З метою періодизації історії правових учень можуть застосовуватися різні підходи та критерії. Так, на підставі формаційного підходу до типології держав, обґрунтованого Карлом Марксом і Фрідріхом Енгельсом, послідовно розглядаються державно-правові ідеї рабовласницького, феодального, буржуазного, соціалістичного ладу, а також специфічного для постсоціалістичних країн і відносно нового для цього підходу «перехідного етапу» до демократичної, правової державності. Значущою альтернативою однобічному формаційному підходу в цих умовах є методологія цивілізаційного підходу, фундаторами і дослідниками якого є Арнольд Тойнбі, Освальд Шпенглер, Фернан Бродель та ін. За цим підходом головною структурною одиницею процесу розвитку суспільства (і, відповідно, правової думки) є цивілізація — суспільна система, пов'язана спільними цінностями, такими як культура, релігія, економічна, політична і соціальна організація та ін. Цей підхід відводить пріоритетну роль в історичному процесі людському духовному та інтелектуальному факторам, що є важливим для історії правових учень, оскільки узгоджується з її предметом. На підставі цивілізаційного підходу до типології держав історією правових учень розглядаються правові ідеї представників східних та європейської цивілізацій, східних та західної традицій права.

Важливе значення має зв'язок правової теорії як із конкретними історичними умовами, зі специфікою епохи, панівним або впливовим світоглядом, так і з загальнолюдськими цінностями та ідеалами, вплив на їх формування (аксіологічне значення теорії), її вплив на інші ідеї, доктрини, теорії та державно-правову практику за часів її виникнення, розвитку і сьогодення (інструментальна цінність теорії). При цьому особлива увага звертається на безпосередній або опосередкований вплив теорії на практику правотворчості та державного будівництва.

Історія правових учень забезпечує розширення наукових знань про правові теорії, їх пізнання та пояснення на різних історичних етапах розвитку суспільств і держав і, водночас, визначає формування в суспільстві поглядів на право і державу, що ґрунтуються на всесвітньо визнаних загальнолюдських принципах і цінностях, якими є свобода, рівність, справедливість, гуманізм тощо, виховання сучасної людини в умовах різноманіття ідеологічних і політичних течій, надання їй ключів для самостійного визначення прогресивних напрямів розвитку її суспільного буття. Зазначене обумовлює самостійну значущість історії правових учень як навчальної дисципліни в системі підготовки кваліфікованих юристів.

Зрозуміло, що навчальна дисципліна «Історія вчень про державу і право» відрізняється від наукової. Навчальна дисципліна — це сукупність не всіх, а лише найважливіших, усталених знань про відповідну наукову дисципліну та її головні досягнення. Отже, історія вчень про державу і право (історія правових учень) як навчальна дисципліна, що викладається в юридичних вищих навчальних закладах, є сукупністю найважливіших і найбільш усталених знань про правові теорії (доктрини, вчення). Метою цієї дисципліни є досягнення студентом юридичного вишу високого рівня загальної та спеціальної освіченості, правової культури, професійної правосвідомості, необхідних для задоволення потреб українського суспільства у високоосвічених професіоналах-правниках, виховання майбутнього юриста в умовах різноманіття ідеологічних і політичних течій, надання йому критеріїв для самостійного визначення прогресивних напрямів розвитку його суспільного життя. Як зазначає відомий український історик Г. Демиденко, «важливою передумовою на шляху до правової держави є підвищення теоретичної й професійної підготовки майбутніх правознавців, політологів і управлінців, правової культури народу. І в цьому неоціненну допомогу майбутньому фахівцеві-правознавцю, працівникові правоохоронних органів, юрисконсульту, політичному діячеві, законодавцю, державному службовцю чи юристу приватної фірми або пересічному громадянину України може надати величезна спадщина класичної політико-правової думки, праці теоретиків права і держави, визначних мислителів минулого. У всесвітній і вітчизняній історії вчень про право і державу сконцентровано узагальнений і теоретично осмислений досвід минулих поколінь. Але це не лише історія політико-правових знань, а й випробувані досвідом висновки й уроки вирішення гострих соціальних і політичних проблем, втілення загальнолюдських цінностей, вічних істин та ідей. Цей пізнавальний досвід особливо необхідний нам сьогодні» [11, с. 11].

Автор цієї статті, який вісім років викладав навчальний курс з історії вчень про державу і право майбутнім юристам, на власному досвіді переконався у значущості цієї дисципліни, її важливому місці в системі юридичних дисциплін, суттєвому значенні для актуальних досліджень теорії держави і права та правознавства загалом. Так, наприклад, результати наукових розвідок, що здійснюються автором у сферах теоретичних проблем судової влади, її місця в системі поділу влади, сучасних підходів до розуміння держави та її зобов'язань щодо людини і суспільства, праворозуміння та меж правового регулювання, були б неповними і недостовірними без використання та ретельного аналізу відповідних правових ідей мислителів минулого [12, с. 46–70; 13; 14]. У доповідях і виступах на багатьох наукових заходах автор постійно підкреслює актуальність

і значущість класичної правової думки, інтелектуальної спадщини минулого, необхідність її врахування та використання задля розбудови України як сучасної європейської держави, організації цивілізованих відносин між людиною, суспільством і державою [15; 16].

Не є перебільшенням обґрунтований висновок, що багатьох проблем вітчизняного державного будівництва і дефектів національної правової системи можна було б уникнути чи, принаймні, своєчасно їх виправити, якби у керманців нашої держави, суспільних і державних діячів, політиків та їх наукових радників не забракло розуму, освіченості та здорового глузду почути з минулого голоси видатних мислителів і прислухатися до них. Зокрема, у вирішенні проблем поділу влади та ефективного механізму стримувань і противаг їм слід було б урахувати класичні ідеї Александра Гамільтона, Джеймса Медісона та Джона Джея — авторів блискучих статей «Федераліста» [17], у визначенні дійсного призначення конституційної юстиції та її місця в механізмі стримувань і противаг — звернутися до обґрунтованих висновків фундатора доктрини конституційної юстиції Ганса Кельзена [18], тощо. Нехтування цими ідеями та висновками, до речі, призвело до сумнозвісних рішень Конституційного Суду України 2010 р., руйнації в країні й без того недосконалого конституційного механізму стримувань і противаг — із загальновідомими важкими для держави наслідками і втратами. Уразливим для національної правової системи прикладом очевидного викривлення плідної та соціально значущої ідеї є особливості закріплення в Кримінальному процесуальному кодексі України інституту «суду присяжних» — такого, що за своїм юридичним змістом не має нічого спільного з дійсно важливим, ефективним, апробованим багатовіковою практикою правовим інститутом, яким захоплювались і значущість якого визнавали й обґрунтовували у своїх працях Алексіс де Токвіль [19, с. 223–226], Георг Вільгельм Фрідріх Гегель [20, с. 446–447], Рудольф фон Ієринг [21, с. 346] та інші видатні мислителі. Загалом, у розв'язанні проблем багатостраждальної та надто повільної судової реформи в Україні ще не пізно й конче необхідно використати успішно перевірені суспільною практикою ідеї західної доктрини безсторонньої та незалежної від державного втручання судової влади [22].

Автор постійно використовує здобутки історії правових учень також і в адвокатській практиці, причому в низці випадків безпосередньо — в судових промовах, для обґрунтування правової позиції у складних юридичних справах, особливо адміністративних, які у більшості своїй є практичним відбиттям багатовікового протистояння між верховенством права і державною сваволею, результатом нехтування принципами належного державного управління («*good government*»), неправильної, однобічної інтерпретації публічною владою своїх обов'язків у сфері прав людини. Водночас ці проблеми пронизують усю історію правових учень — від Платона, Арістотеля і Цицерона, через Едварда Коука, Джона Локка і Томаса Джефферсона, до Густава Радбруха, Фрідріха Августа фон Гаєка і Рональда Дворкіна.

Отже, крім методологічної, історія правових учень виконує також і прикладну функцію, допомагає юридичній практиці вирішувати актуальні складні питання соціального життя, виступає провідником ідей видатних мислителів минулого у складному сучасному світі, в якому живуть і творять сучасну політичну історію їх не завжди вдячні нащадки. Як зазначає англійський науковець Роджер Сміт, «Історія права... ілюструє тезу, що у сфері людського буття форми

знання розвинулися пліч-о-пліч з моральними, економічними і політичними реаліями повсякденного життя. Юриспруденція, а в подальшому й соціальні науки як академічні дисципліни розвивались як невід'ємна частина практичного регулювання суспільних відносин. Через це ці дисципліни були націлені на дві іноді протилежні ідеї водночас: бути систематичними й, отже, — науковими, і бути практичними й, отже, — застосовними в конкретних випадках» [23, с. 61].

Історія правових учень є інтелектуальною історією правової ідеології людської цивілізації, тривалого важкого шляху людства до розуміння цінності права і необхідності вивищення особистості над державою, захисту та гарантування останньою прав людини, передовсім невідчужуваних і невід'ємних, поступового усвідомлення суспільством наявності негативних та позитивних зобов'язань держави у цій сфері, обмеженості державного суверенітету цими правами, історією висвітлення та інтелектуального осмислення цього шляху видатними мислителями минулого. Опанування знань, що генерує ця наукова дисципліна, мистецтва їх застосування у професійній діяльності є важливою цивілізаційною вимогою до сучасного українського юриста високого рівня.

ВИКОРИСТАНІ МАТЕРІАЛИ

1. *Теорія держави і права* : підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл. / О. В. Петришин, С. П. Погребняк, В. С. Смородинський та ін. ; за ред. О. В. Петришина. — Х. : Право, 2014. — 368 с.
2. *Михайлов А. М.* Генезис континентальной юридической догматики : монографія / А. М. Михайлов. — М. : Юрлитинформ, 2012. — 496 с.
3. *Мизес Л. фон.* Теория и история: интерпретация социально-экономической эволюции : пер. с англ. / Л. фон Мизес. — Челябинск : Социум, 2009. — 362 с.
4. *Ясперс К.* Смысл и назначение истории : пер. с нем. / К. Ясперс. — М. : Политиздат, 1991. — 527 с. — (Мыслители XX в.).
5. *История политических и правовых учений* : учебник / И. Ю. Козлихин, А. В. Поляков, Е. В. Тимошина. — СПб. : Издат. Дом С.-Петерб. гос. ун-та, Изд-во юрид. ф-та СПбГУ, 2007. — 856 с.
6. *Шартье Р.* Культурные истоки Французской революции : пер. с фр. / Р. Шартье. — М. : Искусство, 2001. — 320 с.
7. *Цицерон Марк Тулій.* Про державу / Марк Тулій Цицерон // Цицерон Марк Тулій. Про державу; Про закони; Про природу богів : пер. з латин. — К., 1998. — 476 с.
8. *Манан П.* Інтелектуальна історія лібералізму : пер. з фр. / П. Манан. — К. : Дух і Літера, 2005. — 216 с.
9. *Миллер Д.* Политические учения: краткое введение : пер. с англ. / Д. Миллер. — М. : Астрель, АСТ, 2007. — 189 с.
10. *Себайн Дж. Г.* Історія політичної думки : пер. з англ. / Дж. Г. Себайн, Т. Л. Торсон. — К. : Основи, 1997. — 838 с.
11. *Історія вчень про право і державу* : хрестоматія для юрид. вищ. навч. закл. і ф-тів / авт.-уклад. Г. Г. Демиденко ; за заг. ред. О. В. Петришина. — 4-те вид., доп. і змін. — Х. : Право, 2009. — 958 с.
12. *Правосуддя*: філософське та теоретичне осмислення : кол. моногр. / А. М. Бернюков, В. С. Бігун, Ю. П. Лобода та ін. ; відп. ред. В. С. Бігун. — К. : Реферат, 2009. — 316 с. — (Бібліотека Міжнар. часопису «Проблеми філософії права»).
13. *Smorodinskiy V.* Legal Positivism in 21st Century: Origins and Prospects / V. Smorodinskiy // Law of Ukraine. — 2011. — № 1. — С. 186–187.

14. *Смородинський В. С.* Верховенство права над державною сваволею як фундамент сучасної цивілізованої правової системи / В. Смородинський, В. Ярмак // Антропологія права: філософський та юридичний виміри (стан, проблеми, перспективи) : ст. учасн. Х Міжнар. «кругл. столу» (м. Львів) : у 2 ч. — Львів : Галиц. Вид. Спілка, 2015. — Ч. II. — С. 218–226.
15. *Смородинський В. С.* Образ людини в західній правничій традиції / В. С. Смородинський // Антропологія права: філософський та юридичний виміри (стан, проблеми, перспективи) : ст. учасн. Четверт. всеукр. «кругл. столу» (м. Львів, 28–29 листоп. 2008 р.). — Львів : Край, 2009. — С. 274–289.
16. *Смородинський В. С.* Проблема ідентифікації держави: класичні підходи до вирішення / В. С. Смородинський // Антропологія права: філософський та юридичний виміри (стан, проблеми, перспективи) : ст. учасн. Міжнар. «кругл. столу» (м. Львів). — Львів : Галиц. друкар, 2013. — С. 475–487.
17. *Гамільтон А.* Федераліст: коментар до Конституції Сполучених Штатів : пер. з англ. / А. Гамільтон, Д. Медісон, Д. Джей. — К. : Сфера, 2002. — 492 с.
18. *Кельзен Г.* Судебная гарантия Конституции (Конституционная юстиция) : пер. с фр. / Г. Кельзен // Право и политика. — 2006. — № 8. — С. 5–14; № 9. — С. 5–18.
19. *Токвіль А. де.* Про демократію в Америці : пер. з фр. / А. де Токвіль. — К. : Веселка, 1999. — 590 с.
20. *Гегель Г. В. Ф.* Философия права : пер. с нем. / Г. В. Ф. Гегель. — М. : Мысль, 1990. — 524 с.
21. *Иеринг Р.* Избранные труды : в 2 т. : пер. с нем. / Р. Иеринг. — СПб. : Юрид. центр Пресс, 2006. — Т. 1. — 618 с.
22. *Смородинський В. С.* Концепт правосуддя в західній правовій традиції / В. С. Смородинський // Антропологія права: філософський та юридичний виміри (стан, проблеми, перспективи) : ст. учасн. Шост. всеукр. «кругл. столу» (м. Львів, 3–4 груд. 2010 р.). — Львів : Край, 2010. — С. 577–588.
23. *Смит Р.* История гуманитарных наук : пер. с англ. / Р. Смит. — М. : Издат. дом ГУ ВШЭ, 2008. — 392 с.

Смородинський В. С. Предмет і призначення історії правових учень як наукової та навчальної дисципліни

Анотація. Історія правових учень розглядається як наукова і навчальна дисципліна, що посідає важливе місце серед теоретичних юридичних дисциплін і в системі юридичної науки й освіти в цілому. Її предметом є правові ідеї та цілісні теорії (доктрини, вчення) мислителів минулого, їх зміст, виникнення, розвиток, сучасне наповнення і зв'язки із суспільною практикою. Призначення історії правових учень у системі юриспруденції визначається специфікою її функцій, напрямів досліджень, теоретичним і практичним значенням для науки та суспільної практики. Доводиться вплив правових учень на розвиток державних інститутів. Спираючись на власний практичний досвід викладача й адвоката, автор доводить актуальність правових теорій мислителів минулого, небезпечність нехтування ними, значущість історії правових учень як для теорії держави і права, так і для юридичної практики.

Ключові слова: історія правових учень, юридична наука, теорія держави і права, юридична освіта, правові ідеї, актуальність правових учень, юридична практика.

Смородинский В. С. Предмет и предназначение истории правовых учений как научной и учебной дисциплины

Аннотация. История правовых учений рассматривается как научная и учебная дисциплина, занимающая важное место среди теоретических юридических дисциплин и в системе юридической науки и образования в целом. Ее предметом

являются правовые идеи и целостные теории (доктрины, учения) мыслителей прошлого, их содержание, возникновение, развитие, современное наполнение и связи с общественной практикой. Предназначение истории правовых учений в системе юриспруденции определяется спецификой ее функций, направлений исследований, теоретическим и практическим значением для науки и общественной практики. Доказывается влияние правовых учений на развитие государственных институтов. Опираясь на собственный практический опыт преподавателя и адвоката, автор доказывает актуальность правовых теорий мыслителей прошлого, опасность игнорирования их, значимость истории правовых учений как для теории государства и права, так и для юридической практики.

Ключевые слова: история правовых учений, юридическая наука, теория государства и права, юридическое образование, правовые идеи, актуальность правовых учений, юридическая практика.

Smorodynskyi V. Object and Purpose of the History of Legal Doctrines as a Scientific and Educational Discipline

Summary. The History of legal doctrines is considered to be a scientific and educational discipline, which takes an important place among the theoretical legal disciplines in the system of legal science and education in general. The legal ideas and holistic theories (doctrines, teachings) of the thinker of the past, their maintenance, origin, evolution, current content, and relations these ideas with public practice. The purpose of the history of legal doctrines in jurisprudence is determined by the specificity of its functions, areas of research, theoretical and practical importance for the science and social practice. The influence of legal doctrines on the development of state institutions is established. Drawing on his own experience of a teacher and a lawyer, the author establishes the relevance of the legal theories of thinkers of the past, the risk of ignoring them, the importance of the history of legal doctrines for both the theory of law and the practice of law.

Key words: history of legal doctrines, legal science, theory of state and law, legal education, legal ideas, relevance of legal doctrines, legal practice.